

nál azt, hogy ez felkéri a monarchisták vezérét, Conceiro kapitányt, hagyja el Spanyolországot; azt hiszik, hogy Conceiro Párisba megy.

Lisszabon, június 19.

A nemzetgyűlés, amely 192 képviselőből áll, ma kikiáltotta a portugál köztársaságot és megszüntette a Braganza-dinasztia monarchiáját.

Lisszabon, június 19.

A mai napot itt és az egész országban nemzeti ünnepként ülik meg. A nemzetgyűlés épülete előtt a helyőrség diszszázada tart szolgálatot.

Munkácsy Mihály.

— A tegnapi siremlék-leleplezés. —

Budapest, június 19.

Meleg, napfényes vasárnap délelőtt sokan voltak tegnap a temetőben, amelyet még mindig a kerepesi utról cimeznek, noha ez az út maga régen Rákóczi-utttá változott. A zöld és virágos diszszel pompázó kertben egyszerű emléket lepleztek le, kevés formából alakított kőalakot, amely Munkácsy Mihály sírját jelzi. Sokan állották körül a sirt: hivatalos emberek, a képzőművészeti társulat vezetői, művészek, érdeklődők, az ország, sőt a nagyváros népe azonban nem mozdult meg, nem hullámzott a temetőben, nem haitott fejet a nagy festő emléke előtt. Nem szemrehányás ez, nem is panasz. Bizonyos, hogy Munkácsy neve nem idegen ebben az országban, talán hasonlóan hangzik, mint a Petőfi és Arany Jánosé, de értékével, jelentőségével a dolog természeténél fogva még kevésbé vannak tisztában a tömegek, mint a koszosnak mondott költők értékével. Pedig a költő a nyomtatott betű útján a legszerényebb helyekre is eljut és verssorai népies ajkakon is megcsendülnek. A festőről a nyomtatott betű csak beszámol. Ez a beszámolás tökéletes soha nem lehet, fénykép, másolat pedig, ha szélesebb körökbe el is jut, halvány képet is alig ébreszt az eredeti kvalitásairól. A művész, aki rajzol, fest, vagy szobrot farag, ezen a ponton rosszabb helyzetben van, mint a költő. Kultusza soha sem lehet olyan kiterjedt, olyan általános, mint a szavak művészeinek kultusza és mint amilyen lehetett hajdan, amikor a jó könyv, az udvari lantos épp oly ritkaság, épp úgy főuri kiváltság volt, mint a főuri palota.

Azok, akik valaha Munkácsy-képet láttak és lelkesedtek előtte, kicsiny és zárt társaság azokhoz képest, akik Petőfi-verset szónokoltak, vagy hallgattak. A nagy többségnek közvetlen tapasztalat nélkül kell elhinnie, hogy Munkácsy valóban a legelső köztől való és megérdemli az emléket, a szobrot, az ünneplést. Az elismerés, amely közvetítőre szorul, természetesen soha nem lehet olyan spontán, olyan széles körben hullámzó, mint a közvetlenül kitörő lelkesedés. Ezért természetes, hogy valahányszor Munkácsy emléket idézi fel valamely alkalom. az ünnep inkább intim és meleg, mint viharos hangulatu. A művész igazi tisztelőinek persze különös alkalmakra nincs szükségük, hogy emlékének áldozzanak. Egyik képének, vázlatának viszontlátása, egy reprodukció, amely régi tállakozásra emlékeztet, elegendő, hogy felidézze, meglevenit az egész embert, akit tegnap gróf Andrássy Gyula avató beszédében Deák Ferenchez és Arany Jánoshoz hasonlított. Ez az ember, ez a művész ma még sokkal jobban érdekelhet minket, mint a halálát követő esztendőnkben. Akkor éppen azoknak a nagy tablónak kedvező irányzat volt tünőben, amelyeknek legzajosabb sikereit köszönhetette. Ma tudjuk, hogy művészi tendenciák változása milyen keveset jelent: háromszor is megismétlődik egy rövid emberéletben. Tudjuk azt is, hogy ha valakit nem ragadoft el a Krisztus-sorozat, e sokoldalú mester művei között megtalálhatja a legintimebb feljegyzések minden drámaiasságtól ment, tisztán festői példáit is.

Az olyan ünnep, aminő a tegnapi siremlék-leleplezés, természetesen nem emelheti ki a megkoszorozott festői kvalitásait, nem válhat esztétikai viták középpontjává. Ezeket a kvali-

tásokat ismerteknek tetelezi fel és inkább az ember jelentőségét hirdeti, amely jelentőség azonban az artisztikus tulajdonságokon épül fel. Mert a hajdani Lieb Mihály asztaloslegény nem volt előkelő születésű, nagyragu, nem volt államférfiu, akit esetleg a véletlen sodor nagy események árájába. Amikor két világrészen nevé emlegetik, a magyar nevet a maga nagy tulajdonságaiért mondják ki hódoló tisztelettel. Magyar volta életében bizonyára nem domborodott ki eléggé. Ő maga nem volt hibás ebben. Egy kicsit mindig idegen maradt a legragyogóbb ünneplés közben is, aki akarva sem tagadhatta volna le idegen voltát. Nem is akarta. Képei azonban sorra vándoroltak idegenbe, a tengeren túlra, a világ leggazdagabb, legbőkezeibb mecénásaihoz. Az aranszálaknál nincs erősebb kötelék és ezen a módon legkevésbé volt Magyarországhoz kötve. Élete vége felé, hanyatlása korában jött a hivatalos elismerés, amely soha sem igazi, eredményeket ért el egy heves agitáció, amely sohasem természetes. Nem panaszkodhatott Munkácsy: anyagiakkal bőven ellátva élte napjait és az sem igaz, hogy időelőtti elmulását, elméje elborulását a túlfeszített munka okozta. A mérget, amely szervezetén rágódott, nem győzhette volna le a leggondosabb kímélet sem. Sajnálunk kell mégis, hogy nem magyar kastélyok fogadták be legszebb vásznait — holott pompás főuri kastélyunk van elég — és nem Magyarországon kellett megkeresniök a világhírű embert azoknak, akik newyorki vagy londoni palotájukat Munkácsy-képpel akarták díszíteni. A magyar név, a magyar kultúra híre jobban hangzó, több tiszteletet gerjesztő lehetne akkor mindenütt. Munkácsy megtette a magáét. Egy ember azonban hiába nagy, hiába zseniális és magyar, ha nem áll előtte a megértők, a talentumos és áldozatkész megértők csapata, amelyet semmiféle hivatalos méltánylás nem pótolhat. Ezek a magyar megértők, mecénások, megrendelők, vagy akár üzletemberek hiányoztak Munkácsy mellől. Ezért Budapest helyett a francia fővárosban állott pompás palotája, vásznain magyar dátumok alig szerepeltek és míg messze, részben ismeretlen helyeken őrzik ezek legnevezetesebbjeit, nekünk alig jutott egyéb, mint az emlékek, a sír és néhány szép ünnep.

Vasárnap délelőtt tíz órakor leplezték le a Kerepesi-uti temetőben Munkácsy Mihály siremlékét József főherceg és Augusztina főhercegnő jelenlétében impozáns ünnepiességgel. A siremlék természetéből készült női alakot ábrázol; egyszerű, de monumentális, illik Munkácsy Mihály művészi egyéniségéhez, Teles Ede műve. Az ünnepségre Budapestre jött Munkácsy özvegye is a család részére épült sátorban foglalt helyet, amely a főherceg diszszátra mellett volt. Az özvegygel együtt a sátorban volt Lotz Károly özvegye Kornélia nevű leányával, Munkácsy Emil nyugalmazott pénzügyi tanácsos, Zsilinszky Mihály titkos tanácsos, Földváry József miniszteri osztálytanácsos, a Röck-család tagjai és más rokonok. A Képzőművészeti Társulat tagjait gróf Andrássy Gyula vezette; ott volt Wlassics Gyula, báró Harkányi Frigyes, gróf Széchenyi Gyula, Molnár Viktor államtitkár, Antal Gábor püspök, báró Radvánszky József, Fülepp Kálmán főpolgármester és még igen sokan.

A főhercegi pár pontosan tíz órakor jelent meg. Boda Dezső főkapitány és Fülepp Kálmán főpolgármester fogadták. Mikor elhelyezkedtek a sátorban, gróf Andrássy Gyula a következő beszédet mondotta:

Különös szerencsének tartom, hogy a mai kegyeletos ünnepélyt én nyithatom meg. Különös szerencsének tartom ezt, mert Munkácsyt személyesen ismertem, szerettem és nagyrebecsültem. És, mert meggyőződése, hogy Magyarországának leginkább olyan emberekre, a kultúra olyan munkásaira van szüksége, mint Munkácsy volt, Munkácsy valóban kiváló egyéniség volt. Ami természetes is, mert olyan művész, mint ő, csak rendkívüli ember lehet. Munkácsy azért volt nagyszabású festő, mert nagyszabású ember volt és a természetet nagy egyéniségén át nézte. Mert őt a természetben csak a lényegen, csak a jellemzően, csak a nagyszabású érdekelhette, csak az, ami ő hozzá hasonlított. Valamely ország művészetének állapota, nivója leginkább attól függ,

mennyi és minő nagy művészi tehetség birt valamely korban az országban kifejlődni és érvényesülni. Ezért olyan kincs a nemzet számára egy olyan zseni, mint Munkácsy volt. S különösen becses Munkácsy számunkra azért, mert specifikusan magyar művészi talentum volt. Külföldön tanult, külföldön élt, de azért magyar volt tetőtől-talpig. Nemcsak azért szerette hazáját és földjét, hanem azért is, mert amiben nagy volt, az a legnagyobb magyarnak is legtöbbszörre jellegzetes tulajdonsága. Munkácsy jellemvonása a monumentális nagyságban, a póznélküli komolyságban állott. Azokban a jellemvonásokban, amelyek Arany Jánost és Deák Ferencet tüntették ki s amelyet a specifikus magyar föld, a nagy magyar Alföld fejleszt az emberekben.

A magyar Alföld nem olyan színes, nem olyan formagazdag, nem olyan tiszta, átlátszó levegőjű, mint Olaszország, vagy Spanyolország, a művészet e klasszikus otthonal. Nem is olyan fantasztikus, mint aminő az alpesi vidékek szoktak lenni, hanem széles határaival, tág látókörével, nagy és egyszerű formáival, szép világításával, monumentális és komoly, sőt néha komor benyomást kelt a lelkekben. A magyarban is van cigányzenés és tulipánlásás cifra és sallang. Mégis legnagyobb zsenieink rendszeresen mindig az egyszerűben fogják a nagyot és a monumentális komolyságban fogják ideáljukat keresni. Munkácsy mindenestre ilyen volt. Egyszerűen és igénytelenül nagy.

De nem akarok Munkácsyról többet beszélni. Hisz nem az én feladatom őt ma méltatni.

Az én feladatom csak az, hogy mint a Képzőművészeti Társulat elnöke, megköszönjem azoknak fáradozásait, akik ezen emlék létesülését lehetővé tették. Megköszönjem azoknak fáradozásait, akik összegyűjtötték a szükséges pénzt. Ezek között első sorban meg kell köszönnöm fáradozásait a Képzőművészeti Társulat nemeslelkű alelnökének, báró Forster Gyulának. Meg kell köszönnöm a katolikus főpapságnak áldozatkészségét, mely tetemes összeggel járult Munkácsy emlékének költségeihez. Köszönetet mondom az emléket alkotó művészeknek, Telcs Edének, aki tiszta, önzetlen áldozatkészséggel és szeretettel dolgozott.

Köszöntöm továbbá József főherceget, társulatunk védnökét, aki családjával megjelent. S legyenek üdvözlőve mindazok, akik ma ide jöttek, az ünnepély fényét emelni és első sorban legyen üdvözlőve a nagy művész bus özvegye, akinek fájdalmát bizton enyhíteni fogja az a nagy kegyelet és szeretet, melyet a nemzet férje iránt érez.

Jendrassik Jenő festőművész a Képzőművészeti Társulat nevében mondott ünnepi beszédét s átadta a siremléket a székesfőváros gondozásába. Vaszilievics János alpolgármester a székesfőváros nevében átvette a siremléket és megfogadta, hogy a főváros mindig gondját fogja viselni a nagy művész emlékjelének.

Ezután József főherceg a siremlékhez lépett, letette a koszoruját s ezt mondotta:

— Hazánk nagy fiának, a lángésznek, a nagy alkotónak, hálás megemlékezésül.

A főrendiház koszoruját báró Harkányi Frigyes tette le, a képviselőházét Berzeviczy Albert, a kormányét Hazai Samu honvédelmi miniszter.

Rendkívüli hatása volt Prohászka Ottokárnak, aki a hercegprímás és a klérus koszoruját a következő beszéd kíséretében tette le:

— Eljöttem ide azzal a meggyőződéssel, hogy azoknak koszorúja nem hiányozhatik itt, akik éppen hisznek a lélek életében és akik hisznek abban az olajban, amelylyel az Isten felkent királyokat, papokat, prófétákat, vértanukat. Az egész kereszténység az egész vonalon folyton Krisztust akarja látni és mi azon dolgozunk, hogy Krisztust meglássuk és megmutassuk. A Krisztus-megmutatás rendi képviselői és munkásai között vannak prófétai lelkek, akik nem testből és vérből, nem rendből és törvényből, hanem az Isten kegyelméből valók és akiknek inspirációja, intuíciója páratlan, akik ott látnak, ahol mások csak sejtjenek és akik ott alkotnak, ahol mások csak tapogatóznak. Ilyen géniusz volt Munkácsy Mihály; prófétai géniusz volt, mert hiszen páratlanul meglátta a Krisztus dicsőséges arcát; misztikus vallási géniusz volt, mert érthetetlen mélységből fakadtak eszméi és vitték őt és vezették az egész emberiséget az ő nyomán, az eszméknek fenséges magaslataira. Egy küzdő, imádkozó géniusz volt, mert lefoglalta az eszmét és közben varázsolta, hogy végtelen időnkig nekünk sugározzék, minket melegítsen, minket gazdagítson. Azért a Krisztus dicsőítő művészek, a lélek ezen

feneköltjének, a prófétai alkotónak hozom én el a katolikus egyház nevében és teszem le ezt a koszorút.

A nemzeti munkapárt koszoruját Nyegré László, a Justh-pártét Ráth Endre, a Kossuth-pártét Szebeny Antal, a néppártét Szmeccsányi György, a fővárosét Vaszilievics János alpolgármester stb. helyezték el. Hetvennél több koszorút tettek a siremlékre. Az Országos Szimfonikus Zenekar az ünnepség elején a Szózatot játszotta, bezáróul pedig a Himnuszt, amit a közönség levett kalappal hallgatott végig.

Az emlékre elhelyezett rengeteg koszorúnak a szalagjait Munkácsy özvegyének a beleegyezésével Munkácsy városa fogja megkapni és örök időkre Munkácsy szülőházában helyezi el.

A békéscsabai dráma.

— Esküdtszéki főtárgyalás Békésgyulán —

Budapest, június 19.

(Saját tudósítónkól.) Nem valami tágas helyiségben, amelyet csak némi jóakarattal lehet teremnek nevezni, kezdtek el ma az Achim-féle bűnügy főtárgyalását. Mindössze százhusz ember fér el a békésgyulai törvényszék legnagyobb termében és így nem csoda, ha már a délelőtti folyamán meleg, fülledt volt ott a levegő. A gyulai urinók, akik a hallgatóság székeinek nagyobb részét elfoglalták, tanakodhattak rajta, hogy a belső fölundulás vagy a forróság okozta-e a vádlottak pirulását.

Maga a tárgyalás eddig nem produkált grandiózus izgalmat s úgy látszik, azoknak van igazuk, akik a végében: az ítéletben jelölik meg az ügy igazi érdekességét. A nyugalmazott gimnáziumi tanár fia, a vegyész mérnök és az ügyvédjelölt, látszólag nyugodtan felelnek az elnök kérdéseire s vallomásukban nem talál ujjat az, aki az egyébként se rég történt eset részleteire visszaemlékszik.

Az első különösebb emóció akkor mutatkozik, amikor a bekötött fejű, gyászruhás Achimné a bíróság elé áll, illetve amikor már végezni is akar az elnök a kihallgatásával. A megeskítés előtt ugyanis el akarja mondani az özvegy, hogy mit beszélt urával a halálos ágyán. Az elhunyt azt mondta neki — így vallja — hogy orvul támadták meg s az egyik fiu hátulról fejbevágta, a másik pedig rálőtt.

— Ezt ön nem vallotta a vizsgálóbíró előtt — szölt az elnök. — Megesküszik arra, amit most mondott?

— Megesküszöm! — felelt Achimné keményen.

Ezután megeskették, s ez ellen a védők semmiségi panaszt jelentettek be.

Egy órakor félbeszakították a tárgyalást délutáni háromig, amikor az első szakértő került sorra egy csabai orvos személyében. Azt vallotta, hogy Zsilinszky Gábort összegyűrt gallérral, a nyakán fojtogatástól származható — vörös foltokkal látta közvetlenül a gyilkosság után. Meglehetősen izgalmat keltett ez a vallomás.

Föltűnő kérdést intézett Reisz doktorhoz Achimné jogi képviselője. A doktor állítólag azt mondta, hogy szeretné már Achim veséjét a boncoló-asztalon látni, — csak akadna, aki megölné. Az ügyvéd határozott formájú kérdésére cáfoló-választ kapott az orvostól, mire tanukkal óhajtotta igazolni az állítást, de a bíróság mellőzendőnek jelentette ki a tanuk kihallgatását.

Érdekes volt aztán a dr. Zöldy János szakvéleménye.

— Ha Achim — mondta a megyei orvos — idejekorán beleegyezett volna az operációba, rövid időn belül meggyógyult volna.

A tárgyalás alatt kalandos hírek is terjedtek el. Így az is, hogy ötezer paraszt vonul Csabáról Gyulára. Galbory elnök intézkedett, hogy a katonaságot sürgősen készenlébe helyezték. Zavargásról azonban nem érkezett hír.

A fülledt levegőben egyre súlyosabb teherré vált a tárgyalás. Az elnök már délután hat órakor be is rekesztette s holnap délelőtti kilencedfél órára tűzte ki a folytatását.